

שיעור שנים־עשר

שליחות בתרומה

מראי מקומות: דף מא ע"א-ע"ב "האומר לשלוחו צא תרום" וכו'
— תוספות ד"ה פיחת, רשב"א ד"ה מה לתרומה, שיטה לא גודע למי
ד"ה מה לתרומה, וספר המקנה ד"ה פיחת עשרה; רשב"א לדף כג
ע"א ד"ה ולענין פסק הלכה; נדרים דף לו ע"ב "איבעיא להו" וכו'
— ר"ן ד"ה הכא נמי, ורשב"א שם; נתיבות המשפט סימן קפב סעיף
א, ביאורים, ס"ק ב.

"ואלא הא דתנן: 'האומר לשלוחו צא תרום' — תורם כדעת
בעל הבית, ואם אינו יודע דעת בעל הבית תורם בבינונית אחד
מחמשים, פיחת עשרה או הוסיף עשרה, תרומתו תרומה' מנלן?
וכי תימא דיליף מגירושין; מה לגירושין שכן ישנן חול. אמר
קרא: אתם — גם אתם, לרבות את השליח. ונכתוב רחמנא
בתרומה וניתו הנך ונגמרו מיניה. משום דאיכא למפרך: שכן ישנה
במחשבה". וכתבו התוספות (בד"ה פיחת): "וקשה, דמאי שנא
מדהא דאמר: האומר לשלוחו צא ותרום, והלך ותרום, אם א"ל
בעה"ב כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, ואם
לאו אין תרומתו תרומה, ומוקי לה התם כגון דשויה בעה"ב שליח,
ואפ"ה אין תרומתו תרומה כיון שלא פירש לו בהדיא שמתרצה
ליפות; וי"ל דהתם היינו טעמא, לפי שאין דרך בני אדם לברור
היפות כדי לתרום, אלא הבינונים, אבל הכא, די שרבה בני אדם
דדרכן לתרום בעין יפה, מצי למימר ליה: להכי אמדתיך ובטלת
דעתך אצל דעתי למה שאמדתיך". ובסיומו של השיעור הקודם

הסברנו, שלדעת התוספות יכול השליח לומר למשלח "ביטלת דעתך אצל דעתי" מכיוון שהם סוברים שהשליח זהה לחלוטין למשלח, והרי הוא כמשלח עצמו, ואין הוא תלוי בדעת המשלח. אולם קיימת דרך נוספת לבאר את דברי התוספות, ולומר שהשליח יכול לתרום בניגוד לרצונו של המשלח מדין "זכין", שכן לשם קיום דין "זכין" אין צורך במיני שליחות מצד המשלח, ואין הדבר תלוי בדעתו. ואם כי מתוך דברי הרשב"א בנדריים משמע שאין אפשרות לתרום תרומה מדין "זכין", אולם אין משם הוכחה לנידון דידן. הגמרא בנדריים (בדף לו ע"ב) אומרת: "איבעיא להו: התורם משלו על של חבירו, צריך דעתו או לא? מי אמרינן כיון דזכות הוא לו — לא צריך דעת, או דלמא מצוה דיליה היא, וניחא ליה למיעבדיה? ת"ש: תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו... כדאמר רבא: באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום, הכא נמי באומר "וכו', ומקשה על כך הרשב"א (שם, בד"ה הא דאיבעיא): "קשיא לי, והא שליחות לאו מדין דניחא ליה או לא ניחא ליה, אלא גזירת הכ' היא, דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ותדע לך, שהרי האומר לחברו: צא ותרום לי, והלך ומצאו תרום, למאן דאמר: חזקה אין שליח עושה שליחות, אמרינן בריש פ"ק דחולין שאינו תרום, דדלמא איניש אחרינא שמע והלך ותרם, ורחמנא אמר אתם גם אתם, מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ואף על גב דהתם ניחא ליה שתקנו את כריו" וכו', ואם כן אנו רואים שאין אפשרות לתרום את התרומה מדין "זכין". אולם למעשה אין אפשרות להוכיח משם לנידון דידן, שכן שם מדובר באדם זר, שלא מונה כלל לשליחות, ומכיוון שכן אין הוא יכול לתרום מדין "זכין", אולם אצלנו מדובר בתורם שהתמנה לשליחות לתרום את התרומה, אלא שלא התמנה לתרום בעין יפה, ומכיוון שהתמנה לתרום את התרומה מדין שליחות, יכול הוא לתרום גם בעין יפה מדין "זכין". בדין שעליו מדבר הרשב"א, ניתן לומר שמכיוון שהבעלים מינו אדם מסוים לתרום את התרומה, הרי הם גילו את דעתם שאין רצונם שיתרום אדם אחר את

התרומה, ולכן אין אפשרות לומר שאין הבדל מי יתרום את התרומה, אולם אצלנו מינו הבעלים את האדם הזה לתרום את התרומה, ולכן גם אם הם לא מינו אותו לתרום תרומה בעין יפה, הוא יכול לעשות זאת מדין "זכין", שכן רק אם התורם אינו ממונה לשליחות, אין הוא יכול לתרום מדין זכין, אולם אם הוא ממונה ועומד, יכול הוא לתרום גם שלא מכוח המינוי.

והנה, הרשב"א תירץ שם את קושייתו וכתב: "וי"ל דתורם משלו על חברו שאני, דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי, אבל בתורם משלו על בעל הכרי, כיון שאינו של בעל הכרי, לא בעינן שליחותו ממש, ואין הדבר תלוי אלא אי זכות לו חזקין לו לאדם שלא בפניו, או לאו זכות לו, דמצוה הנפשיה עדיף ליה, כנ"ל". ומתוך דבריו אלו של הרשב"א הסיק ה"קצות" (בסימן רמג, ס"ק ח) שאין דין זכייה אלא בזכייה לאדם ולא בזכייה מאדם, ו"לא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל באיזו דבר, כמו במזכה הפץ לפ' או במזכה גט לאשתו, דזוכה האשה בגט, או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעה"ב אין זה זכות, אלא ניהות' איכ', ושליחות' לאו מתורת ניהותא הוא, ובעינן לדעתכם דוקא" וכו', וכן כתב בעל "מרכבת המשנה" (ח"א, הלכות גירושין, פרק ו, הלכה ג). וניתן לומר שהרשב"א הולך בדבריו אלו, שאין זכין אלא לאדם, ולא מאדם, לשיטתו, ולפיה זכייה אינה מטעם שליחות. הגמרא בסמוך (בדף מב ע"א) אומרת שיש זכייה לקטן אף על פי שאין שליחות לקטן, ומתוך כך מסיק הרשב"א (בד"ה מהא דאמרי' ותסברא דהא) שזכייה אינה מטעם שליחות, וזאת בניגוד לשיטת התוספות בשם רש"י, הסוברים שזכייה היא מטעם שליחות, והזכייה שדיברה עליה הגמרא לגבי קטן אינה אלא מדרבנן, והרשב"א מביא ראיות לדבריו, והר"ן (בד"ה גרסי' בגמ') דוחה אותן. לדעת הרשב"א אין צורך במינוי לזכייה מכיון שזכייה אינה מטעם שליחות, אלא היא דין עצמאי העומד בפני עצמו, ואילו לדעת התוספות בשם רש"י זכייה היא מטעם שליחות,

אלא שזהו סוג שליחות מיוחד, שאין לגביו צורך במינוי, מכיוון שהוא זכות. ולכאורה ניתן לומר שדבריו של הרשב"א, שאין זכין אלא לאדם, ולא מאדם, נובעים מתוך סברתו, שזכייה אינה מטעם שליחות, שכן אם זכייה אינה מטעם שליחות, אלא זהו חידוש מיוחד של התורה, ניתן להבין שחידוש זה נאמר רק לגבי זכייה לאדם, ואילו לגבי זכייה מאדם לא ננחדש חידוש זה, שכן אין זו זכות כשלוקחים חפץ מן האדם. אולם אם נאמר שזכייה מטעם שליחות, אין מקום לחלק בין זכייה לאדם או מאדם, שכן דין שליחות הוא דין החל בין אם יש נתינה למשלח ובין אם יש לקיחה מהמשלח, ולכן אם אין בשליחות זכות — יש צורך במינוי, אך אם יש בה זכות, אין צורך במינוי, וגם אם הזכות היא מאדם.

ולמעשה קיימת מחלוקת ראשונים בהסבר תירוץ הגמרא בנדירים: "באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום". הר"ן שם (בד"ה הכא נמי) כתב, ש"כי האי גוונא מהני לגבי תרומה, דבגלוי דעת בלחוד דניחא ליה סגי, ולגבי מודר הנאה לא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידיך שליח בהדיא", ובגיטין (בדף לב ע"ב מדפי הרי"ף, ד"ה הרי אלו) מבאר הר"ן, שזו היא דעת הרמב"ן, ואילו הוא חולק על כך. המשנה שם (בדף סו ע"א) אומרת, ש"מי שהיה מושלך לבור ואמר: כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו — הרי אלו יכתבו ויתנו", ועל כך כותב הר"ן שם: "וא"ת דהא תנן בפ' אין בין המודר: 'ותורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו, ופרכי: 'אי תורם משל בעל הכרי [ולדעתו של בעל הכרי] הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה', ומפרקינן: 'באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום', אלמא כה"ג לא הוי שליחות, דאי הוי, מאי מפרקינן? הא קא מהני ליה; ואינה קושיא, דהתם 'כל הרוצה לתרום' קאמר מדעתו, ואינו אלא כנותן רשות, אבל לאו שליחותיה הוא, וגבי תרומה אפי' גלוי דעתא נמי מהני כדאמרי' בפרק 'ואלו מציאות': 'כלך אצל יפות — אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה' — כך

כתוב בחידושי הרמב"ן ז"ל, ולפי זה בגט אי אמר 'כל הרוצה לכתוב יכתוב' לא מהני; ותמהני, דהתם בפי' 'ואלו מציאות' (קא אמינא) [הא אוקימנא] דההיא דיכלך אצל יפות' דוקא דשוויה שליח... ולפיכך נראה כמו שתירצו בתוס', דנהי דבאומר 'כל הרוצה' שלוחיה הוי, אפ"ה כיון שלא יחדו, לא חשיב מהני ליה כדי שיהא אסור במודר הנאה' וכו', ואם כן לדעת הר"ן האומר "כל הרוצה לתרום יבא ויתרום" ממנה את התרום כשליח, אלא שאין הוא מיוחד מי יהיה השליח, ואילו הרמב"ן סובר שאין הוא ממנה את התרום כשליח, אלא רק מגלה את דעתו, שנח לו בהפרשת התרומה. והרמב"ן מוכיח שבתרומה מועיל גילוי דעת מתוך דברי הגמרא בבבא מציעא, שאם אמר "כלך אצל יפות" ונמצאו יפות מהן — תרומתו תרומה, ואילו הר"ן מקשה עליו, שהגמרא שם מסיקה שמדובר באופן שהיה מינוי שליחות, ואין זה גילוי דעת בעלמא. אולם לפי דברי התוספות בסוגייתנו, שהקשו מ"האומר לשלוחו צא ותרום, והלך ותרם, אם א"ל בעה"ב: כלך אצל יפות — אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, ואם לאו אין תרומתו תרומה, ומוקי לה התם כגון דשויה בעה"ב שליח, ואפ"ה אין תרומתו תרומה", ותירצו "דהתם היינו טעמא, לפי שאין דרך בני אדם לברור היפות כדי לתרום, אלא הבינונים, אבל הכא, דיש הרבה בני אדם דדרכן לתרום בעין יפה, מצי למימר ליה: להכי אמדתיך ובטלת דעתך אצל דעתי למה שאמדתיך", מובן שמינוי השליחות היה רק לגבי הבינוניים — הן בעין בינונית והן בעין רעה — אבל לגבי היפות, כלל לא היה מינוי של שליחות, ואף על פי כן אומרת הברייתא שאם אמר לו "כלך אצל יפות" ונמצאו יפות מהן, תרומתו תרומה, ואם כן מוכח שגילוי דעת בלבד מועיל לשם הפרשת תרומה. ואם כי בגיטין אומרת המשנה שגילוי דעת אינו מועיל, אין זה אלא מכיוון שלגבי גיטין אין האישה עומדת לגירושין, אולם בתרומה העומדת להפרשה כדי שיוכלו לאכול את הפירות, וכל הספק אינו אלא אם הוא מעוניין להפריש את התרומה בעצמו ובלא שליחות, מועיל גילוי דעת

שכל הרוצה לתרום יבוא ויתרום בלבד. ואף על פי שבברייתא המובאת בבבא מציעא מדובר שהייתה שליחות לגבי הפירות הבינוניים, ורק לגבי הפירות היפים לא הייתה שליחות אלא רק גילוי דעת, ולכאורה ניתן היה לומר שגילוי הדעת בפירות היפים הועיל רק מכיוון שהייתה שליחות לגבי הפירות הבינוניים, אולם ניתן לומר שהצורך בשליחות שם היה קיים מכיוון שגילוי הדעת נוצר רק לאחר מעשה, אולם גילוי דעת מעיקרא יועיל אף בלא שליחות, וכפי שמוכח משם שגילוי דעת מועיל בתרומה. ולפי זה יהיה ההבדל בין ההוה אמינא למסקנה שם רק לגבי חלותו של גילוי הדעת למפרע, אולם גם לפי המסקנה, שגילוי הדעת אינו מועיל למפרע בלא שליחות, יועיל גילוי דעת שנעשה לפני הפרשת התרומה בלא שליחות, ואם כן מוכח מתוך דברי הברייתא שאכן גילוי דעת מועיל לגבי תרומה, וכפי שכתב הרמב"ן.

ברם, בהסברנו לדברי התוספות יש לכאורה קושי. בתחילת דברינו הבאנו את דברי התוספות שכתבו: "דהתם היינו טעמא, לפי שאין דרך בני אדם לברור היפות כדי לתרום, אלא הבינוניים, אבל הכא דיש הרבה בני אדם דדרכן לתרום בעין יפה, מצי למימר ליה להכי אמדתיך ובטלת דעתך אצל דעתי למה שאמדתיך", והקשינו כיצד יכול השליח לתרום בניגוד לרצון המשלח? והסברנו שהוא יכול לעשות זאת מדין "זכין", שכן בדין זה אין צורך במינוי שליחות מצד המשלח, ואין הדבר תלוי בדעתו של המשלח. אולם גם אם נסביר כך, עדיין לא יובן כיצד אכן יוכל השליח לתרום בניגוד לרצון המשלח? הרי דין "זכין" הוא דין של חסד שעושה המזכה לזוכה, ואם הזוכה אינו מעוניין בחסד זה, לכאורה אין כאן כלל דין של זכיה. והנה, לעיל (בדף כג ע"א, ד"ה ולענין פסק הלכה) כתב הרשב"א: "ואי לאו דמסתפינא אמינא [דהכא] אפילו בעל כרחו נמי, ומתנת ממון שאני, דלאו זכות גמור הוא, ואדרבה חוב הוא מצד עצמו, דכתיב: 'ושונא מתנות יחידה', אלא מיהו מצד שנפשו של אדם מחמדתן קרינן ליה זכות, ואע"פ שהוא מצד עצמו חובה

זכין לו שלא בפניו, אבל גט שחרור דזכות גמור הוא, דמתירו בבת חורין ומכניסו לכלל מצות בישראל, זכין לו מ"מ, ואפילו עומד וצווה, בטלה דעתו אצל כל אדם וכו', ואם כן הוא טובר שאי אפשר לזכות לאדם בניגוד לרצונו רק בזכות חלקית, אך בזכות גמורה אפשר לזכות לו גם בניגוד לרצונו. ולכאורה הוא הולך לשיטתו, שזכייה אינה מטעם שליחות, אלא זהו דין נפרד הקובע שיכול אדם לעשות לחברו חסד גם אם לא התמנה לכך, ומכיוון שכן יכול הוא לעשות לחברו חסד גם בניגוד לרצון חברו, אם זהו חסד גמור, ורק אם אין זה חסד גמור, יכול חברו לעכב בעדו ולומר שאין זו כלל זכות עבורו, וממילא לא התחדש כאן דין "זכין". אולם אם היינו אומרים שזכייה היא מטעם שליחות, לא היה מקום לזכות בניגוד לרצון הזוכה גם בזכות גמורה, שכן הזוכה משמיע במחאתו, שאין הוא ממנה את המזכה כשליח לזכות עבורו, וממילא לא התחדש כאן דין זכייה. ומכל מקום הרשב"א כותב שבזכות גמורה ניתן לזכות גם בניגוד לרצון הזוכה, "ואפילו עומד וצווה, בטלה דעתו אצל כל אדם", ולכאורה ניתן היה להסביר כך גם את דברי התוספות, ש"הכא דיש הרבה בני אדם דדרכן לתרום בעין יפה מצי למימר ליה: להכי אמדתיך ובטלת דעתך אצל דעתי למה שאמדתיך". אולם למעשה אין אפשרות להסביר כך, שכן אצלנו אין מדובר בזכות גמורה, וצריך להסביר כפי שהסברנו בשיעור הקודם, שלדעת התוספות זהה השליח לגמרי למשלח, והרי הוא כמשלח עצמו, ומכיוון שהוא כמשלח עצמו לגמרי, הרי הוא יכול לתרום כפי דעתו, ודעתו של המשלח בטלה לגביו, אלא אם כן שינה מדרכם של בני אדם, שכן לכך הוא לא נשלח.

רואים אנו מכל מקום, שהתוספות מתקשים בהסבר הסיפא של המשנה, ומנסים לבארה, אולם יש צורך להבין לשם מה הביאה הגמרא מלכתחילה את הסיפא של המשנה? הרי על מנת להוכיח שיש שליחות בתרומה, מספיק היה להביא את הרישא של המשנה.

ואכן בקושי זה מתקשה בעל ספר "המקנה" (בר"ה פיחת עשרה), וכותב: "הא דאסיק סיפא דמתני, י"ל משום דהוי מצי למימר דעיקר הפרשת תרומ' היינו ע"י בעל הבית עצמו, דהא ניטלת במחשב, ומיירי שהוא חושב שמה שיפרי' השליח יהי' תרומ', כמו שאמרו במקום אחר "עישור שאני עתיד למוד' וכו', ה"נ הוא מחשב שמה שיפרי' השליח יהי' תרומ', אם כן עיקר קריאת שם התרומ' הוא ע"י עצמו, והשליח אינו עושה רק הפרש' בעלמ', וקמ"ל מתני' דהשליח מן הסתם תור' בבינונית, דמסתמ' דעת בעה"ב כן, אלא דאם נאמר כן, דאין השליח שייך בקריאת שם תרומ', א"כ בפיחת עשר' למה יהי' תרומתו תרומ'? כיון דדעת בעה"ב הי' בפחות, הוי ל' תרומ' וטבל מעורבין זב"ז, כדין המרב' במעשרות, ועל כרחק צ"ל דקריאת שם תרומ' הוא ע"י שליח, וק"ל". בעל ספר "המקנה" מבאר, שאם הייתה הגמרא מביאה רק את הרישא של המשנה, היה ניתן לומר שאין שליחות לתרומה, והפרשת התרומה נעשית על ידי בעל הבית שחושב בדעתו שהפירות שיפריש השליח יהיו תרומה, וכפי שהוא בדין "עישור שאני עתיד למוד", ורק מתוך דין הסיפא, שהשליח יכול לתרום בניגוד לרצונו של בעל הבית, מוכח שהשליח הוא המפריש את התרומה, ואם כן יש שליחות לתרומה. אולם לכאורה אין זה מובן כיצד ניתן להשוות בין דין "עישור שאני עתיד למוד", לבין דין בעל הבית שחושב בדעתו שהפירות שמפריש השליח שלא התמנה להפרשת התרומה יהיו תרומה? הרי בדין "עישור שאני עתיד למוד" מדובר במציאות שהוא הפריש את התרומה, אלא שעדיין לא התברר מה היא אותה תרומה שהפריש, ואם אנו סוברים שיש ברירה — ניתן לברר למפרע מה הייתה אותה תרומה שהפריש. אולם בדין בעל הבית שחושב בדעתו שהפירות שמפריש השליח שלא התמנה להפרשת התרומה, יהיו תרומה, מדובר באופן שבעל הבית אינו עושה את מעשה ההפרשה, אלא השליח הוא העושה את מעשה ההפרשה, ומכיוון שהשליח לא התמנה כלל להפריש את התרומה, הרי שלכאורה לא נעשה כאן כלל מעשה של הפרשת תרומה.

ובדומה לכך יש להקשות על דברי בעל ה"נתיבות". ה"נתיבות" כותב (בסימן קפב, ביאורים, ס"ק ב): "נראה דבתרומה דוקא אם אמר לקטן: צא תרום, והקטן קרא שם תרומה — אין תרומתו תרומה, אבל אם ציוה לקטן לתרום, והמשלח אמר: התבואה שיפריש קטן זה ויקרא לו שם תרומה יהיה תרומה על מותר התבואה, הוי תרומה, דהא תרומה ניטלת במחשבה ואמד, אם מחשב ואמר: אם ירדו גשמים יהיה זו תרומה על זו הוי תרומה, כדמוכח בעירובין דף ל"ז, דלא שקיל וטרי התם רק אי אמר אם ירדו גשמים יהיה זו תרומה ואם לא ירדו גשמים יהי' זו תרומה, אבל באמר לכשירדו גשמים יהיה זה תרומה על זה, ודאי דהוי תרומה, וה"נ מה לי אם אמר כשירדו גשמים או מה שיפריש הקטן או הקוף יהי' תרומה" וכו', ולכאורה אין זה מובן מה הוא הדמיון בין האומר "כשירדו גשמים" ובין האומר "מה שיפריש הקטן או הקוף"? הרי באומר "כשירדו גשמים" הוא מפריש עכשיו את התרומה, אלא שקיים תנאי, שתחול ההפרשה רק כשירדו גשמים, והרי זה כמקדש אישה לאחר שלושים יום, ואילו באומר "מה שיפריש הקטן או הקוף" הוא אינו מפריש כלל את התרומה, וגם הפרשת הקטן או הקוף היא חסרת משמעות, שכן הם אינם ראויים להפריש תרומה, והרי זה כקוף הנותן טבעת לאישה, שאין היא מקודשת. הן בעל ספר "המקנה" והן ה"נתיבות" מטתמכים על הדין ש"תרומה ניטלת במחשבה", ומדבריהם משמע שזהו דין מיוחד, הקיים רק בתרומה, ולא בגיטין או בקידושין וכדומה, ויש צורך להבין כיצד אכן חל דין זה. ולמעשה יסוד שיטתם מצוי ב"שיטה לא נודע למי" (בד"ה מה לתרומה). בעל ה"שיטה לא נודע למי" מקשה על דברי הגמרא: "מה לתרומה שכן ישנה במחשבה", ואומר: "וכי תימא, למה לי קרא לשליחות גבי תרומה? תיפוק לי משום דאיתיה במחשבה; מי גרע שליח ממחשבה?", ותירץ: "ליתא, דאע"ג שהוא נותן (עניו) [עניו] בצד זה ואוכל בצד אחר, אכתי מנא לך דאי שליח דידיה נותן (עניו) [עניו] בצד זה שתהא ברירתו ברירה?", ואם כן גם בתירוץ סובר בעל ה"שיטה

שליחות בתרומה

לא נודע למי שניתן ללמוד את דין השליחות בתרומה מתוך כך שקיים בתרומה דין שהיא ניטלת במחשבה, אלא שהוא מסביר שהיה צורך בפסוק על מנת ללמד שגם השליח יכול להפריש תרומה במחשבה. ואם כי תירוץ זה תמוה הוא, שכן אם מחשבה מועילה, אין סיבה שלא תועיל בשליח, אולם מכל מקום היסוד הוא שמכיוון שתרומה ניטלת במחשבה – אין צורך בשליחות, וכפי שכתבו בעל "המקנה" וה"נתיבות", שהבעלים הם המפרישים במחשבה את התרומה, ולא השליח.

ונראה לבאר את יסוד שיטתם על פי דברי הרשב"א (בר"ה מה לתרומה). הרשב"א כתב לגבי דברי הגמרא: "מה לתרומה שכן ישנה במחשבה", ש"ש מי שפי', שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, משום דכתיב 'ונחשב לכם תרומתכם'. וא"ת 'ונחשב לכם תרומתכם' בתרומת מעשר הוא דכתיב, ובתרומת מעשר פלוגתא דר' אלעזר בן גימל ורבנן היא, ומייתנין לה בגטין שלהי כל הגט, דר' אלעזר בן גימל אומר: בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחד תרומה גדולה ואחד תרומת מעשר; מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה, אף תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה, ופליגי רבנן עליה. י"ל דבאומד הוא דפליגי משום דכתיב ביה 'מעשר מן המעשר', אבל במחשבה לא פליגי עליה. ויש מי שפי' דבמחשבה נמי פליגי, והכא הכי פי': ישנה במחשבה, שאם נטל ולא קרא לה שם, תרומתו תרומה". ולפי תירוצו השני של הרשב"א אנו רואים שיש שני אופנים של הפרשה במחשבה; ניתן להפריש במחשבה בלא מעשה כלל, ובזה קיימת מחלוקת בין רבי אליעזר בן גימל לחכמים אם אכן יש הפרשה כזאת בתרומה, וניתן להפריש במחשבה אף על פי שאת גוף ההרמה כן מרימים בפועל, אם קריאת שם התרומה נעשית במחשבה, ובזה לכולי עלמא חלה ההפרשה. הפרשת התרומה מורכבת מהרמת התרומה משאר הפירות, ולאחר מכן מהקדשתם וקריאת שם התרומה עליהם, והמחלוקת בין רבי אליעזר בן גימל לחכמים

קיימת רק אם שני השלבים נעשים במחשבה, אולם אם הרמת התרומה נעשית בפועל, ורק הקדשתם וקריאת השם עליהם נעשית במחשבה — הרי שההפרשה חלה לכולי עלמא. ועל פי זה ניתן להבין את סיום דבריו של בעל ה"שיטה לא נודע למי". בסיום דבריו כתב בעל ה"שיטה לא נודע למי", שיש הסוברים "דלא פליגי רבנן אלא במי שנותן עיניו בצד אחד מן הגורן ואוכל בצד אחר, אבל אם נתן עיניו במגורה אחת להפריש ממנה תרומה על מגורה אחרת, כיון שאין התרומה מעורבת בגורן זה שהוא רוצה לתקנו, הויא תרומה". ואם כי הוא מסיים ואומר: "ולא נהירא", מכל מקום יש צורך להבין מה היא סברתה של שיטה זו. ונראה להסביר, שסברתה היא כשיטה השנייה המובאת ברשב"א. לפי השיטה השנייה המובאת ברשב"א, מחלוקת רבי אליעזר בן גימל וחכמים היא רק אם גם ההרמה וגם קריאת השם נעשו במחשבה, אולם אם ההרמה נעשית בפועל, ורק קריאת השם נעשית במחשבה — לכולי עלמא חלה ההפרשה. ולפי זה ניתן להבין שגם אם לא הרים האדם את התרומה בעצמו, אלא היא הייתה מורמת מעיקרא, וכגון שהייתה בכלי אחר, וצריך רק לקרוא עליה שם תרומה, יכולה קריאת השם להיעשות לכולי עלמא על ידי מחשבה, ומחלוקת רבי אליעזר בן גימל וחכמים היא רק כאשר יש צורך גם להרים את התרומה — אם גם ההרמה יכולה להיעשות במחשבה או לא. ואם כי בעל ה"שיטה לא נודע למי" כותב ששיטה זו "לא נהירא", מכיוון שיש צורך שירים האדם המפריש את התרומה, ולא שתהיה מורמת מאליה, אף על פי כן לכאורה הוא מודה ליסוד של הרשב"א, שאם הרים המפריש את התרומה בפועל — יכול הוא לכולי עלמא לקרוא עליה שם תרומה גם במחשבה. ובשיטת בעל ספר "המקנה" וה"נתיבות" ניתן לומר שקיימת דעת ביניים, ולפיה אמנם תרומה המורמת מאליה, ונמצאת בכלי נפרד, אינה מוגדרת כתרומה מורמת, אולם מאידך גיסא אין צורך שירים המפריש עצמו את התרומה בפועל, וגם אם התרומה נפלה מאליה, או שהרימו אותה קטן או קוף

— הרי היא מוגדרת כמורמת, ולכולי עלמא ניתן לקרוא עליה שם תרומה גם במחשבה, וכפי שהוכיח זאת בעל ה"שיטה לא נודע למי" מסברה האומרת: "מי גרע שליח ממחשבה". ואם כי ניתן היה לומר, שעשיית המעשה על ידי האדם עצמו עדיפה מעשייתו על ידי אדם זר גם אם העשייה על ידי האדם עצמו נעשית במחשבה ואילו העשייה על ידי האדם הזר נעשית בפועל, אולם בעל ה"שיטה לא נודע למי" הבין שעדיף לעשות את המעשה בפועל מלעשותו במחשבה, גם אם העשייה בפועל נעשית על ידי אדם זר ואילו המחשבה נעשית על ידי האדם עצמו. ולפי זה מובן שבעל ספר "המקנה" וה"נתיבות" כתבו שמכיוון שתרומה ניטלת במחשבה, הרי ייתכן שירים השליח את התרומה גם אם לא נתמנה לשליחות זאת, והבעלים יקראו שם תרומה על התרומה המופרשת במחשבה. ברם, לפי הסברנו בדברי התוספות, שהחידוש בסיפא הוא שהשליח זהה לחלוטין למשלח, והרי הוא כמשלח עצמו, ולכן הוא יכול לפעול בניגוד לדעתו, מובן שהגמרא הייתה צריכה להביא את הסיפא של המשנה, שכן זהו חידוש בגדרי שליחות, ולא בדין תרומה, וממילא אין צורך להגיע לתירוצו של בעל ספר "המקנה".